

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.ketab.ir

انقلاب الہی

و توسعہ علوم
انسانی و اسلامی

سید جواد میر خلیل



پرو مشاء علوم و فنون اسلامی

انقلاب اسلامی و توسعه علوم انسانی و اسلامی

سیدجواد میرخلیلی

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

سروراستار

محمدباقر انصاری

ویراستار

محمداسماعیل انصاری

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

شماره: ۵۰۰

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

عنوان: ۴۹۱؛ مسلسل: ۷۸۵

نشانی

قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳-۰۲۵

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴-۰۲۵

۲. تهران، خیابان انقلاب، رویروی در دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

میرخلیلی، سیدجواد، ۱۳۵۶-

عنوان و نام پدیدآور:

انقلاب اسلامی و توسعه علوم انسانی و اسلامی / سیدجواد میرخلیلی؛ تهیه پژوهشکده

علوم و اندیشه سیاسی

مشخصات نشر:

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری:

۴۶۸ ص.: جدول

978-600-195-472-3

شابک: ۵۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی:

فیا

یادداشت:

کتابنامه: ص. [۴۲۳] - ۴۳۰؛ همچنین به صورت زیرنویس

یادداشت:

نمایه

موضوع:

علوم انسانی - ایران

موضوع:

علوم انسانی (اسلام)

موضوع:

علوم انسانی - ایران - جنبه های اجتماعی

موضوع:

علوم انسانی - ایران - دانش بومی

موضوع:

ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸-

شناسه افزوده:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

رده بندی کنگره:

AZ ۱۳۹۷ الف ۹/م ۱۵۵۳

رده بندی دیویی:

۰۰۱/۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی:

۵۵۳۹۷۳۷

۲۳	سخنی با خواننده
۲۷	پیشگفتار

فصل اول: کلیات

۳۱	مقدمه
۳۱	توسعه / رشد / پیشرفت
۳۳	علوم انسانی
۴۱	علوم اسلامی
۴۳	علوم انسانی اسلامی

فصل دوم: انقلاب اسلامی و توسعه علوم

۴۵	مقدمه
۴۶	گفتار اول: توسعه علوم انسانی
۴۷	دستاوردهای انقلاب اسلامی در عرصه علوم انسانی
۴۸	تاریخچه علوم انسانی مدرن قبل از انقلاب

- تحول علوم انسانی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ۵۵
- دستاوردهای انقلاب اسلامی در حوزه علوم اسلامی ۵۹
- دستاورد اول: نقد مبانی و بنیان‌های فکری مدرنیته و علوم انسانی مدرن ۵۹
- دستاورد دوم: شکل‌گیری فلسفه علوم انسانی ۶۰
- دستاورد سوم: تحول در حوزه‌ها و شکل‌گیری فقه‌های تخصصی ۶۱
- دستاورد چهارم: سیاست‌گذاری و راهبردنویسی در حوزه علوم اجتماعی ۶۲
- دستاورد پنجم: کشف روابط انسان‌ها در عرصه‌های فردی و اجتماعی ۶۳
- دستاورد ششم: تحول سرفصل‌های دروس علوم انسانی ۶۴
- دستاورد هفتم: تحصیل میلیون‌ها نفر در مقاطع علوم انسانی و جذب افراد
در حوزه علوم انسانی ۶۴
- دستاورد هشتم: رشد علمی اساتدان علوم انسانی در برگزاری کرسی‌ها و
نظریه‌پردازی ۶۵
- دستاورد نهم: جایزه علوم انسانی اسلامی ۶۶
- دستاورد دهم: تشکیل و تأسیس قطب‌های علمی در حوزه علوم انسانی ۶۶
- سایر دستاوردها ۶۶
- گفتار دوم: توسعه علوم اسلامی ۶۷
- انقلاب اسلامی و توسعه مفاهیم اسلامی ۶۹
- انقلاب اسلامی تنها انقلاب با موتور محرکه دین ۷۰
- مهم‌ترین تأثیر انقلاب اسلامی بر حوزه علوم اسلامی ۷۱
- انقلاب اسلامی و اتفاقات پیش روی علوم اسلامی ۷۲
۱. آزمون‌پذیری نظریات علوم اسلامی ۷۲
۲. تلاش برای ارائه تحقیقات کاربردی ۷۳

آینده‌نگری علوم اسلامی.....	۷۶
۳. مواجهه علوم اسلامی با جهان معاصر.....	۷۷
انقلاب اسلامی پنجره تماس با نیازهای اجتماعی در مقیاس ملی و بین‌المللی.....	۷۸
تأثیرات نهادسازی علوم سیاسی در انقلاب.....	۸۱
گفتار سوم: توسعه علوم انسانی اسلامی.....	۸۲
بررسی مراکز و نهادها و طرح‌های کلان علوم انسانی اسلامی.....	۸۳
۱. قطب‌های فکری - فرهنگی دفتر تبلیغات اسلامی.....	۸۳
۲. مدرسه عالی شهید مطهری.....	۸۷
۳. دانشگاه مذاهب اسلامی.....	۸۸
۴. دانشگاه امام صادق (ع).....	۸۹
۵. دانشگاه علامه طباطبائی.....	۹۰
۶. دانشگاه مفید قم.....	۹۰
۷. مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).....	۹۲
۸. دانشگاه باقر العلوم (ع).....	۹۴
۹. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.....	۹۵
۱۰. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.....	۹۶
۱۱. مرکز فقهی ائمه اطهار (ع).....	۹۸
۱۲. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران.....	۹۹
مرکز از نگاه آمار.....	۱۰۰
۱۳. مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خاوران).....	۱۰۰
۱۴. مجمع جهانی اهل بیت (ع) و دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع).....	۱۰۲
۱۵. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.....	۱۰۴

- ۱۰۵.....اهداف پژوهشگاه
- ۱۰۵.....تاریخچه، پژوهشکده‌ها، مراکز پژوهشی و گروه‌های علمی پژوهشگاه
- ۱۰۵.....۱. پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
- ۱۰۶.....۲. پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت (علیهم‌السلام)
- ۱۰۶.....۳. پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی
- ۱۰۶.....۴. پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی
- ۱۰۶.....۵. پژوهشکده اخلاق و معنویت
- ۱۰۷.....۶. پژوهشکده فقه و حقوق
- ۱۰۷.....۷. پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی
- ۱۰۷.....۸. پژوهشکده الیات و خوارده
- ۱۰۷.....۹. پژوهشکده اسلام تمدنی
- ۱۰۷.....۱۰. پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی
- ۱۰۸.....۱۱. مرکز احیای آثار اسلامی
- ۱۰۸.....۱۲. مرکز مطالعات اجتماعی و تمدنی
- ۱۰۸.....۱۳. مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی
- ۱۰۸.....اعضای هیئت علمی و پژوهشگران
- ۱۰۹.....مجموع آثار منتشر شده
- ۱۰۹.....مسئله محوری
- ۱۰۹.....دایرةالمعارف‌ها و دانشنامه‌ها
- ۱۰۹.....منتشر شده
- ۱۱۰.....در دست انجام
- ۱۱۱.....مجموعه آثار (موسوعه‌ها)

۱۱۱	منتشر شده
۱۱۱	در دست انجام
۱۱۲	کلان پروژه‌ها
۱۱۲	منتشر شده
۱۱۴	کلان پروژه‌های در دست انجام
۱۱۶	مجلات علمی - پژوهشی
۱۱۶	مجلات علمی - ترویجی
۱۱۶	سایر مجلات

فصل سوم: انقلاب اسلامی و توسعه رشته‌ها

۱۱۷	مقدمه
۱۱۸	گفتار اول: توسعه مطالعات اخلاقی
۱۱۸	انواع مطالعات اخلاقی
۱۲۱	توسعه مطالعات اخلاقی در بعد از انقلاب اسلامی
۱۲۱	دستاورد اول: تأسیس علم اخلاق اسلامی
۱۲۲	دستاورد دوم: نفس تازه در کالبد اخلاق اسلامی
۱۲۲	دستاورد سوم: رشد ساختارهای علمی کشور در حوزه آموزش‌های اخلاقی
۱۲۳	دستاورد چهارم: رشد فلسفه اخلاق در دو دهه ابتدایی انقلاب
۱۲۳	دستاورد پنجم: رشد چشمگیر مطالعات اخلاقی در دهه ۸۰ و ۹۰
۱۲۴	دستاورد ششم: توسعه نهادی
۱۲۴	۱. کمیسیون اخلاق حرفه‌ای
۱۲۴	۲. گروه اخلاق حرفه‌ای دانشگاه تهران

- دستاورد هفتم: رشد و توسعه نهادی در حوزه‌ها..... ۱۲۵
- دستاورد هشتم: رشد نشریات اخلاقی..... ۱۲۶
- دستاورد نهم: محورهای حوزه دانش اخلاق، توسعه و پیشرفت مطالعات اخلاقی..... ۱۲۶
- محور اول: توسعه مطالعات علم اخلاق اسلامی..... ۱۲۷
- محور دوم: توسعه مطالعات فلسفه علم اخلاق..... ۱۳۱
- حوزه فرااخلاق..... ۱۳۱
- رابطه دین و اخلاق..... ۱۳۳
- محور سوم: توسعه مطالعات اخلاق کاربردی و حرفه‌ای..... ۱۳۶
- بستر روش‌شناسی در اخلاق کاربردی..... ۱۳۷
- شاخه‌های پیشرفت اخلاق کاربردی..... ۱۳۷
- اخلاق پزشکی..... ۱۳۷
- اخلاق زیستی..... ۱۳۸
- اخلاق سیاسی..... ۱۳۹
- اخلاق علمی..... ۱۴۰
- اخلاق مدیریت و سازمان..... ۱۴۱
- شاخه‌های کمترپیشرفته: اخلاق رسانه، اخلاق محیط زیست اخلاق جهانی و..... ۱۴۱
- محور چهارم: توسعه مطالعات شاخه رشته تربیت اخلاق..... ۱۴۲
- تربیت اخلاقی..... ۱۴۲
- راه‌اندازی رشته تخصصی تربیت اخلاقی..... ۱۴۳
- محور پنجم: حوزه مطالعات میان‌رشته‌ای اخلاق..... ۱۴۴
- جامعه‌شناسی اخلاق..... ۱۴۴
- روان‌شناسی اخلاق..... ۱۴۵

گفتار دوم: توسعه اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی بعد از انقلاب اسلامی.....	۱۴۷
چستی اصطلاح‌نامه.....	۱۴۷
طراحی اصطلاح‌نامه گامی جدید برای مدیریت اطلاعات اسلامی.....	۱۴۸
اصطلاح‌نامه و توسعه علوم.....	۱۴۹
طراحی و توسعه اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی بعد از انقلاب.....	۱۵۱
پیشینه اصطلاح‌نامه‌های تخصصی در حوزه‌های علمیه.....	۱۵۲
معرفی اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی تولیدشده بعد از انقلاب اسلامی.....	۱۵۶
اصطلاح‌نامه‌ها.....	۱۵۶
منتشر شده.....	۱۵۶
در دست انجام.....	۱۵۷
فرهنگ‌نامه‌ها.....	۱۵۷
منتشر شده.....	۱۵۷
در دست انجام.....	۱۵۸
نمایه‌سازی بر اساس اصطلاح‌نامه‌ها.....	۱۵۸
پایگاه‌های نرم‌افزاری مدیریت اطلاعات بر پایه اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی.....	۱۵۸
* پایگاه تخصصی مدیریت اطلاعات اسلامی تحت وب.....	۱۵۸
* علم منطق.....	۱۶۰
* معرفت‌شناسی.....	۱۶۰
* فلسفه اشراق.....	۱۶۰
* عرفان نظری.....	۱۶۱
گفتار سوم: توسعه اقتصاد و اقتصاد اسلامی.....	۱۶۱
دستاوردهای رشته اقتصاد و اقتصاد اسلامی در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه	
پس از انقلاب اسلامی ایران.....	۱۶۱

- ۱۶۲..... ممیزی رشته اقتصاد
- ۱۶۴..... الف) شاخص‌های عمومی
- ۱۶۸..... ب) نقاط قوت و فرصت‌ها
- ۱۶۸..... نقاط قوت
- ۱۶۹..... فرصت‌ها
- ۱۶۹..... ج) اصلاح سرفصل و عناوین درسی دوره کارشناسی رشته اقتصاد
- ۱۷۰..... د) تقویت دروس مرتبط با اقتصاد اسلامی
- ۱۷۱..... ه) بومی‌سازی و تأکید بر اقتصاد ایران
- ۱۷۱..... و) تقویت دروس کلیدی
- ۱۷۱..... ز) معرفی دروس بین‌رشته‌ای به منظور تقویت قدرت تحلیلی دانشجویان اقتصاد
- ح) معرفی دروس جدید به منظور آشنا کردن دانشجویان با مسائل جاری
- ۱۷۲..... در اقتصاد جهانی
- ۱۷۲..... ط) معرفی برخی از دانشکده‌های برتر رشته اقتصاد
- ۱۷۲..... ۱) دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع)
- ۱۷۳..... دروس، گرایش‌ها و مقاطع تحصیلی
- ۱۷۵..... ۲) دانشگاه علوم اقتصادی (دانشکده اقتصاد)
- ۱۷۶..... ی) معرفی برخی مؤسسات و مراکز پژوهشی فعال اقتصاد اسلامی
- ۱۷۶..... ۱) انجمن اقتصاد اسلامی حوزه علمیه قم
- ۱۷۶..... ۲) گروه اقتصاد پژوهشکده نظام‌های اقتصادی پژوهشگاه فرهنگ
- ۱۷۷..... اندیشه اسلامی
- ۱۷۷..... اهداف
- ۱۷۸..... اولویت‌ها

- ۳) گروه اقتصاد پژوهشگاه حوزه و دانشگاه..... ۱۷۹
- ۴) گروه آموزشی و پژوهشی اقتصاد مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام..... ۱۸۰
- ۵) دانشکده اقتصاد دانشگاه مفید..... ۱۸۰
- ۶) گروه بانکداری اسلامی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۸۱
- ۷) مرکز تحقیقات اقتصاد اسلامی دانشگاه شهید بهشتی..... ۱۸۲
- ۸) پژوهشکده اقتصاد و مدیریت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی..... ۱۸۳
- ۹) مؤسسه مطالعات دین و اقتصاد..... ۱۸۴
- ۱۰) سازمان اقتصاد اسلامی ایران..... ۱۸۵
- دستاوردهای عینی اقتصادی انقلاب اسلامی ایران..... ۱۸۶
- گفتار چهارم: توسعه مطالعات تاریخی بعد از انقلاب اسلامی..... ۱۸۸
- دوره اول: از آغاز تا تأسیس گروه آموزشی تاریخ..... ۱۸۸
- دوره دوم: دوران فعالیت به صورت گروه تاریخ..... ۱۸۸
- تأثیرات انقلاب اسلامی بر مطالعات تاریخی..... ۱۸۹
- دستاورد اول: توسعه مراکز آموزشی..... ۱۹۰
- دستاورد دوم: توسعه مراکز پژوهشی..... ۱۹۶
- دستاورد سوم: مجلات پژوهشی تاریخی..... ۱۹۷
- دستاورد چهارم: شکل گیری انجمن های علمی..... ۱۹۸
- دستاورد پنجم: توسعه پژوهش های تاریخی..... ۱۹۸
- دستاورد ششم: توسعه مباحث بین رشته ای در تاریخ..... ۲۰۰
- دستاورد هفتم: دائرة المعارفها و دانشنامه ها..... ۲۰۱

- گفتار پنجم: توسعه مطالعات تمدنی..... ۲۰۴
- مطالعات تمدنی؛ مطالعاتی میان رشته‌ای..... ۲۰۴
- توسعه مطالعات تمدنی در دنیای امروز و بازتاب آن در جهان اسلام و ایران ۲۰۷
- تطورات مفهومی «تمدن» در میان نظریه پردازان قرن بیستم..... ۲۱۰
- تطورات مفهومی تمدن (الحضاره) در دنیای جدید اسلام (بعد از مدرنیته)..... ۲۱۳
- سیر مفهومی «Culture» بعد از ترجمه به عربی..... ۲۱۴
- سیر مفهوم «Civilization» بعد از ترجمه به زبان عربی..... ۲۱۷
- ارتقای سطح تحلیل از سطح جزئی، خرد، قومی و مذهبی به سمت سطح
تحلیل کلان تمدنی..... ۲۲۵
- دستاورد اول: ارتقای جریان تمدنی انقلاب..... ۲۲۷
- دستاورد دوم: تحول بنیادین جریان کلی اسلام‌شناسی و تفسیر قرآن با
رویکرد بینش تمدنی..... ۲۲۸
- دستاورد سوم: انقلاب اسلامی سرآغاز فصل جدید تمدن اندیشی در جهان اسلام..... ۲۲۹
- دستاورد چهارم: تمدن اندیشی در سایه انقلاب: رویکرد فراگیر و رویکرد
موضوعی (تمدن پژوهشی موضوعی)..... ۲۳۰
- دستاورد پنجم: نقش انقلاب اسلامی در ارتقای بخشی به سطح مواجهه متفکران عربی..... ۲۳۲
- دستاورد ششم: طرح ولایت فقیه و فعال سازی هویت تمدنی جامعه ایرانی
از سوی امام خمینی (ره)..... ۲۳۳
- گفتار ششم: توسعه مطالعات حقوقی..... ۲۳۶
۱. جایگاه رشته حقوق..... ۲۳۶
۲. دستاوردهای مطالعات حقوقی پس از انقلاب..... ۲۳۷
- دستاورد اول: احیای نظام حقوقی اسلام..... ۲۳۷

دستاورد دوم: حقوق اسلامی بر محوریت فقه.....	۲۳۸
دستاورد سوم: مطالعه دانش فلسفه حقوق، تحولی لازم و ضروری.....	۲۳۹
دستاورد چهارم: غافل‌نماندن حقوق از مسائل مستحدثه.....	۲۳۹
دستاورد پنجم: توسعه مطالعات تطبیقی؛ تحولی شگرف در نظام حقوقی ایران.....	۲۴۰
دستاورد ششم: پاسخ‌گوکردن دولت.....	۲۴۱
دستاورد هفتم: توسعه مطالعات بین‌رشته‌ای امری نوپا.....	۲۴۱
دستاورد هشتم: پیشرفت شگرف مباحث حقوق بشری در بستر انقلاب.....	۲۴۱
گفتار هفتم: توسعه عرفان بعد از انقلاب اسلامی.....	۲۴۲
مطالعات عرفانی قبل از انقلاب اسلامی.....	۲۴۲
توسعه مطالعات عرفانی بعد از انقلاب اسلامی.....	۲۴۵
دستاورد اول: تأثیر عرفان بر تعداد اسلاب ایران.....	۲۴۵
دستاورد دوم: توسعه شتابان مطالعات عرفانی.....	۲۴۶
دستاورد سوم: توسعه مطالعات کمی عرفان در حوزه و دانشگاه.....	۲۴۷
گفتار هشتم: توسعه علوم سیاسی بعد از انقلاب اسلامی.....	۲۴۸
تحولات علم سیاست.....	۲۴۹
۱. از تأسیس مدرسه علوم سیاسی تا تأسیس دانشگاه تهران.....	۲۴۹
۲. از دهه چهل تا پیروزی انقلاب اسلامی.....	۲۵۱
۳. پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز انقلاب فرهنگی تا به حال.....	۲۵۳
دستاوردهای انقلاب اسلامی در حوزه علوم سیاسی.....	۲۵۷
دستاورد اول: تأثیرات انقلاب اسلامی بر رشته علوم سیاسی.....	۲۵۷
الف) دانشجویان.....	۲۵۷
ب) استادان.....	۲۵۸

- ج) دانشگاه و پژوهشگاه ۲۶۰
- ۱) دانشگاه ۲۶۰
- ۲) پژوهشگاه ۲۶۶
- یک - پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی ۲۶۶
- دو - نشریات تخصصی علوم سیاسی ۲۶۹
- وضعیت نشریات تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران ۲۷۱
- د) محتوای درسی ۲۷۶
- دستاوردهای دوم: گرایش حوزویان به دانش سیاسی ۲۷۸
- دستاوردهای سوم: سبب‌زدایی انقلاب اسلامی از دانش سیاسی غربی ۲۷۹
- دستاوردهای چهارم: روند مهندسی تمدن‌سازی اسلامی در قالب مهندسی ۲۸۰
- دانش سیاسی ۲۸۰
- دستاوردهای پنجم: پررنگ‌شدن وجه علمی انقلاب اسلامی در علوم سیاسی ۲۸۲
- دستاوردهای ششم: تجدیدنظر ساختارگرایان در نظریات مربوط به انقلاب ایران ۲۸۴
- دستاوردهای هفتم: جایگزینی دانش سیاسی اسلامی به جای دانش سیاسی مدرن ۲۸۵
- دستاوردهای هشتم: ظهور مردم‌سالاری دینی از دانش سیاسی اسلامی ۲۸۶
- دستاوردهای نهم: اسلامی‌سازی علوم سیاسی ۲۸۷
- سایر دستاوردها ۲۸۸
- گفتار نهم: توسعه علوم و معارف قرآن کریم پس از انقلاب اسلامی ایران ۲۸۹
۱. رشته علوم قرآنی ۲۸۹
۲. رشته تفسیر قرآن مجید ۲۹۰
۳. رشته فنون قرائت، تلاوت و کتابت قرآن مجید ۲۹۰
۴. رشته تربیت معلم قرآن مجید ۲۹۰

۵. علوم قرآن و حدیث.....	۲۹۱
دستاوردهای قرآنی بعد از انقلاب.....	۲۹۳
دستاورد اول: حاکمیت فرهنگ قرآنی پس از پیروزی انقلاب و در امتداد تاریخ انقلاب اسلامی و مهم‌ترین تحولات حوزه فرهنگ قرآنی در این دوره.....	۲۹۵
دستاورد دوم: دهه چهارم انقلاب؛ گسترش رویکرد راهبردی در قالب نظام توسعه فرهنگ قرآنی.....	۲۹۸
دستاورد سوم: آفاق مطلوب فعالیت‌های قرآنی کشور.....	۲۹۹
دستاورد چهارم: مسیر فعالیت‌های قرآنی در نیل به تمدن‌سازی قرآنی.....	۳۰۰
دستاورد پنجم: حوزه‌های علمی و علوم قرآنی بعد از انقلاب.....	۳۰۰
دستاورد ششم: توسعه مراکز قرآنی بعد از انقلاب.....	۳۰۱
گفتار دهم: توسعه فقه بعد از انقلاب اسلامی.....	۳۰۵
دستاوردهای فقه بعد از انقلاب اسلامی.....	۳۰۵
دستاورد اول: شکل‌گیری انقلاب اسلامی بر اساس ولایت فقیه.....	۳۰۵
دستاورد دوم: کاربردی‌شدن نظریات فقه.....	۳۰۶
دستاورد سوم: خارج‌شدن فقه از حالت انفعال.....	۳۰۷
دستاورد چهارم: ورود فقه به ساختارهای اجتماعی، تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی.....	۳۰۸
دستاورد پنجم: شکل‌گیری مراکز پژوهشی در حوزه.....	۳۰۸
دستاورد ششم: گسترش فقه در حوزه‌های فقه سیاسی و مبانی حکومت اسلامی.....	۳۰۹
دستاورد هفتم: ایجاد فلسفه فقه.....	۳۰۹
ابعاد ویژه توسعه فقه.....	۳۱۰
چند اتفاق مهم در ارتباط با توسعه محتوای فقهی.....	۳۱۱

- دستاورد هشتم: پیشرفت در حوزه روش‌شناسی فقه..... ۳۱۲
- دستاورد نهم: حل مسائل مستحدثه..... ۳۱۲
- دستاورد دهم: تشکیل مدارس تخصصی فقه با رویکرد حکومتی..... ۳۱۳
- دستاورد یازدهم: ورود دروس جدید به وادی آموزش..... ۳۱۳
- دستاورد دوازدهم: رشد فقه مقارن..... ۳۱۴
- دستاورد سیزدهم: احیای آثار فقهی گذشتگان..... ۳۱۴
- دستاورد چهاردهم: توسعه آموزش به کشورهای غیراسلامی..... ۳۱۵
- مقایسه دستاوردهای فقه در دوره انقلاب اسلامی با دوره‌های دیگر و
با علوم دیگر..... ۳۱۵
- دستاورد پانزدهم: توسعه برخی مراکز فقهی به صورت تخصصی..... ۳۱۶
- گروه‌های پژوهشی پژوهش‌کننده فقه و حقوق..... ۳۱۷
۱. گروه فلسفه فقه و حقوق اسلامی..... ۳۱۷
- قلمرو پژوهشی..... ۳۱۷
۲. گروه دانش‌های وابسته به فقه (اصول فقه، قواعد فقه، رجال و حدیث)..... ۳۱۸
- قلمرو پژوهشی..... ۳۱۸
۳. گروه مسائل فقهی و حقوقی..... ۳۱۹
- قلمرو پژوهشی..... ۳۱۹
- گفتار یازدهم: توسعه فقه سیاسی بعد از انقلاب اسلامی..... ۳۲۰
- وضعیت فقه سیاسی قبل از انقلاب..... ۳۲۱
- توسعه فقه سیاسی بعد از انقلاب..... ۳۲۳
۱. توسعه فقه سیاسی از حیث مسائل..... ۳۲۵
۲. توسعه از حیث سطح انتظار..... ۳۲۸

۳۳۲	۳. از حیث روش‌شناسی.....
۳۳۵	۴. از حیث تبدیل حکم به نرم‌افزار اداره جامعه.....
۳۳۷	۵. از حیث جلسات و کلاس‌های رایج حوزوی.....
۳۳۸	۶. از حیث کتب نگاشته‌شده فقه سیاسی.....
۳۳۹	۷. از حیث مقالات علمی پژوهشی، تخصصی و ترویجی.....
۳۳۹	۸. از حیث دوره‌های دانشگاهی (ارشد و دکتری).....
۳۴۰	۹. از حیث پایان‌نامه‌های سطح سه و چهار حوزه و ارشد و دکتری.....
۳۴۱	۱۰. از حیث توسعه فقه سیاسی در عرصه پژوهش و تعدد مراکز مختلف.....
۳۴۳	۱۱. از حیث تعداد نظریه‌های سیاسی.....
۳۴۴	۱۲. از حیث موضوع‌شناسی تخصصی.....
۳۴۵	تحول در جایگاه فقه سیاسی بعد از انقلاب.....
۳۴۷	فقه سیاسی و نظام‌سازی.....
۳۴۸	فقه سیاسی؛ زیربنای مناسبات سیاسی اجتماعی.....
۳۴۹	گفتار دوازدهم: توسعه فلسفه.....
۳۴۹	فلسفه در مسیر توسعه.....
۳۵۰	وضعیت فلسفه پیش از انقلاب اسلامی.....
۳۵۱	دستاوردهای فلسفی انقلاب اسلامی.....
۳۵۳	۱. آموزش.....
۳۵۳	۲. پژوهش.....
۳۵۴	الف) ترجمه.....
۳۵۵	ب) تولید کتاب.....
۳۵۶	ج) تولید مقالات علمی- پژوهشی.....

- ۳۵۶..... (د) نهضت جنبش علمی
- ۳۵۷..... گفتار سیزدهم: توسعه فلسفه سیاسی بعد از انقلاب اسلامی
- ۳۵۷..... مقدمه
- ۳۶۰..... دستاوردهای انقلاب اسلامی در فلسفه سیاسی
- ۳۶۰..... دستاورد اول: توسعه فلسفه علم سیاست
- ۳۶۳..... دستاورد دوم: توسعه فلسفه سیاسی مشاء
- ۳۶۶..... دستاورد سوم: توسعه فلسفه سیاسی اشراق
- ۳۶۸..... دستاورد چهارم: توسعه فلسفه سیاسی متعالیه
- ۳۷۲..... دستاورد پنجم: توسعه اخلاق سیاسی
- ۳۸۰..... دستاورد ششم: توسعه فلسفه سیاسی معاصر
- ۳۸۳..... نوآوری‌های کتاب جلگاه وحی در فلسفه سیاسی
- ۳۸۴..... دستاورد هفتم: توسعه مراکز آموزشی و پژوهشی فلسفه سیاسی
- ۳۸۷..... دستاورد هشتم: ابتدای انقلاب اسلامی بر فلسفه سیاسی متعالیه
- ۳۸۹..... جمع‌بندی
- ۳۹۱..... گفتار چهاردهم: توسعه مدیریت بعد از انقلاب اسلامی
- ۳۹۴..... توسعه مدیریت در دوران انقلاب اسلامی ایران
- ۳۹۴..... دستاورد اول: توسعه مدیریت در بعد نظری و عملی
- ۳۹۴..... دستاورد دوم: تصویب رشته مدیریت اسلامی
- ۳۹۵..... دستاورد سوم: ارتقای کارآمدی با توسعه مدیریت
- ۳۹۷..... دستاورد چهارم: توسعه مدیریت در حوزه علمیه
- ۳۹۸..... گفتار پانزدهم: توسعه مطالعات معنویت
- ۳۹۸..... دستاوردهای انقلاب اسلامی در حوزه معنویت پژوهی

دستاورد اول: رشد کمی نیروهای انسانی و مراکز معنویت‌پژوهی.....	۳۹۸
دستاورد دوم: به چالش کشیده شدن نظریه سکولاریزاسیون.....	۳۹۹
دستاورد سوم: معنویت رهاورد و دستاورد بزرگ انقلاب.....	۴۰۱
دستاورد چهارم: بازگشت به معنویت.....	۴۰۱
دستاورد پنجم: توسعه ساختاری معنویت.....	۴۰۲
دستاورد ششم: تغییر نگرش به معنویت یا تدبیر معنایی.....	۴۰۳
دستاورد هفتم: تغییر مقیاس معنویت.....	۴۰۵
گفتار شانزدهم: توسعه مطالعات مهدویت.....	۴۰۶
مهدویت‌پژوهی یا دو رویکرد «اثباتی و پسینی» و «ثبوتی و پیشینی».....	۴۰۶
دستاوردهای مطالعات مهدوی بعد از انقلاب اسلامی.....	۴۰۹
دستاورد اول: مهدویت عقبه شوریک نظام جمهوری اسلامی.....	۴۰۹
۱. توجیه و تبیین نگرش تحسینی بودن زمینه‌سازی ظهور.....	۴۰۹
۲. بسترسازی ظهور به عنوان یک تکلیف دینی.....	۴۱۰
۳. نیابت ولی فقهی در عصر غیبت.....	۴۱۱
۴. امام خمینی به عنوان ولی فقیه و نائب امام زمان (عج).....	۴۱۱
دستاورد دوم: توسعه کمی مطالعات مهدویت در نظام جمهوری اسلامی.....	۴۱۲
۱. کثرت پرسشگری مسائل مهدویت.....	۴۱۴
۲. شکل‌گیری مراکز مرتبط با مهدویت.....	۴۱۶
۳. افزایش دانش‌پژوه و دانشجوی در عرصه مطالعات مهدوی.....	۴۱۵
۴. برگزاری همایش‌های مختلف در مورد مهدویت.....	۴۱۶
۵. کثرت کتب و مقالات مهدویت‌پژوهی.....	۴۱۶
۶. تأسیس نشریات تخصصی.....	۴۱۷

- ۴۱۷..... ۷. ترجمه آثار مهدویت پژوهی
- ۴۱۸..... ۸. افزایش شبهات در مسئله مهدویت
- ۴۲۳..... دستاورد سوم: توسعه کیفی مطالعات مهدویت در نظام جمهوری اسلامی
- ۴۲۳..... ۱. افزایش سطح دانش پژوهان و فارغ التحصیلان
- ۴۱۹..... ۲. سوق مهدویت به حوزه دانشی
- ۴۲۰..... ۳. پرسش‌ها و پاسخ‌های تحلیلی عمیق
- ۴۲۱..... ۴. نگارش مکتوبات تحلیلی و عقلانی
- ۴۲۱..... ۵. نشر مجلات علمی - پژوهشی

۴۲۳..... کتابنامه

نمونه‌ها

- ۴۳۱..... موضوعات
- ۴۶۰..... اعلام و مشاهیر
- ۴۶۲..... مکان‌ها
- ۴۶۳..... تنالگان
- ۴۶۵..... کتاب‌ها

سخنی با خواننده

پژوهش در حوزه اندیشه سیاسی از منظر دینی در راستای شناخت مبانی، سرشت و ساختار آن در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ضرورتی انکارناپذیر یافته است. ژرف‌نگری در مبانی دینی مشتمل بر عقل و آموزه‌های وحیانی و عرف جامعه اسلامی - ایرانی، شرطی اساسی در پویایی پژوهش‌ها برای دستیابی به الگوی مطلوب حکومت اسلامی در دوره جدید است؛ از این رو شناخت، بازخوانی، بازنگری و بومی‌سازی مسائل علم و اندیشه سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در این پژوهش‌ها دارند.

بی‌تردید قصد اولیه انقلاب اسلامی هدفمندی و ارتقای کیفیت زندگی مؤمنان بر اساس نص اسلامی بود. لازمه تحقق این هدف تربیت اندیشمندان فراوان و انجام تحقیقات به‌روز، کارآمد و معتبر علمی بود که بر این راستا با راهنمایی استادان و همکاری طلاب فارغ‌التحصیل علوم سیاسی، زمینه شکل‌گیری پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ فراهم شد. تجربه نو و موفق این پژوهشگران در معرفی بخشی از میراث سیاسی عالمان شیعی و تألیف آثاری مستقل درباره مسائل نوپیدای سیاسی، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های این مرکز و ارتقای آن به پژوهشکده‌ای مستقل مهیا کرد.

این پژوهشکده در راستای ایفای رسالت خود، تولیدات پژوهشی فراوانی را به جامعه علمی ارائه کرده است؛ از آن جمله می‌توان به تألیف، تصنیف و ترجمه ده‌ها کتاب در حوزه اندیشه سیاسی اسلام اشاره کرد. چشم‌انداز آینده این پژوهشکده تبدیل شدن به مرجعی علمی در اندیشه سیاسی - دینی است تا بتواند با گردآوری مهم‌ترین تلاش‌ها و اندیشه‌ها به بسیاری از علاقه‌مندان این حوزه، خدمات علمی مؤثری را ارائه کند.

کتاب حاضر با هدف آشنایی مخاطبان عرصه بین‌الملل و همچنین مخاطبان داخل کشور با توسعه علوم انسانی و اسلامی در دوران انقلاب اسلامی ایران تهیه شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی و حوزوی، دیگر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی لازم می‌داند از تلاش‌های مؤلف محترم آقای دکتر سیدجواد میرخلیلی ناظر ارجمند آقای دکتر محمدهادی یعقوب‌نژاد، ارزیابان محترم دکتر حبیب‌الله بابایی، دکتر حمیدرضا مطهری، دکتر نعمت‌الله صفری فروشانی، دکتر حسین الی‌نژاد، دکتر علی‌اکبر کریمی، دکتر محمد سوری، دکتر رضا عیسی‌نیا، دکتر شریف اکبرانی، دکتر سیدسجاد ایزدهی، دکتر حسنعلی علی‌اکبریان، سیدصمصام الدین تواری، دکتر ابراهیم علیپور، دکتر محمدتقی اسلامی، دکتر اسماعیل آقابابایی، دکتر محمدصادق یوسفی مقدم، دکتر احمد شاکر‌نژاد، رئیس محترم مرکز همکاری‌های علمی و بین‌الملل آقای دکتر رجبعلی اسفندیار و مدیر محترم امور پژوهشی آقای دکتر محمود فلاح و تمام دست‌اندرکاران قدردانی کند؛ همچنین از ریاست محترم دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای احمد واعظی و رئیس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر نجف لک زایی که مساعدت های مؤثر ایشان نقشی مهم در به سرانجام رسیدن پژوهش حاضر داشت و از همراهی جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محسن قمی رئیس محترم شورای سیاست گذاری فرهنگی بین الملل دفتر مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) تشکر نماید. در ضمن از اداره نشر پژوهشگاه به جهت آماده سازی و چاپ آن تشکر و قدردانی می شود.

این پژوهشکده در راستای حیات و بالندگی خود از انتقادهای و پیشنهاد های علمی اساتید، صاحب نظران و پژوهشگران محترم استقبال می کند. امید است این فعالیت ها موجبات رشد و پویایی اندیشه سیاسی اسلام را فراهم سازد.

دکتر منصور میراحمدی

مدیر پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

پیش‌فتار

انقلاب اسلامی ایران به مثابه بزرگ‌ترین رویداد در تاریخ معاصر، نتایج و پیامدهای فراوانی را برای حوزه‌های دانشی و مطالعاتی مختلف در ایران بعد از انقلاب به همراه داشته و علوم انسانی و اسلامی نیز به عنوان بخشی از این حوزه مطالعاتی، متأثر از انقلاب اسلامی بوده و این انقلاب دستاوردهای مختلفی را در توسعه این علوم به همراه داشته است. علی‌رغم اهمیت و تأثیر گسترده‌ای که علوم انسانی بر ساحت‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی و نقش مؤثر آن در تدوین الگو جهت توسعه کشور دارد، وضعیت این علوم در ایران، به‌خصوص پیش از وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران بسیار ناگوار بود؛ چراکه این علوم از طریق ترجمه متون غربی کاملاً وارداتی بوده‌اند و از آنجاکه واردکنندگان آنها از علوم و اندیشه‌های اسلامی بی‌بهره یا کم‌بهره بوده‌اند، هر آنچه در متون غربی بوده، بی‌کم‌وکاست و به شکل‌های مختلف پذیرفته‌اند. بدیهی است نتیجه آن، بی‌اعتقادی یا سستی در باورهای دینی می‌باشد؛ چراکه اساساً این علوم بر مبانی مادی‌گرایی و تجربه‌گرایی پوزیتیویستی استوارند.

اتفاق خوشایندی که بعد از وقوع انقلاب اسلامی ایران، به‌خصوص در دو

دهه اخیر در جمهوری اسلامی ایران رخ داد، این بود که این علوم با نگاه و رویکرد اسلامی مورد توجه و توسعه قرار گرفت؛ به گونه‌ای که با جرئت می‌توان ادعا کرد توجه به مسئله توسعه علوم انسانی از مهم‌ترین و ارزشمندترین دستاوردهایی بوده که انقلاب اسلامی ایران نه تنها در داخل، بلکه حتی برای جهان اسلام به ارمغان آورده است و در قیاس با سایر کشورهای مسلمان فضایی ایجاد شده است که زمینه نظریه‌پردازی برای استادان و صاحب‌نظران فراهم شده است.

امروزه بسیاری از حوادث دنیا در زمینه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و غیره محکوم نظریات صاحب‌نظران در علوم انسانی است؛ به گونه‌ای که برای نمونه در جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و فلسفه آنها هستند که شاخص‌ها را معین می‌کنند، نوشتار حاضر در صدد است گزارشی از توسعه علوم انسانی و اسلامی طی چهار دهه بعد از انقلاب اسلامی برای اطلاع مخاطبان، به‌ویژه مخاطبان غیرایرانی در عرصه بین‌الملل و همچنین مخاطبان داخل کشور ارائه نماید؛ مسئله‌ای که تاکنون بدین شکل بدان پرداخته نشده و جای آن در ادبیات مربوط به دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران خالی است.

محتوای این اثر با تمرکز بر نشست‌های چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی است که در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی - دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم - برگزار شده است و متن کامل بازنویسی شده آنها در مجموعه‌ای مستقل به عنوان مستندات این اثر منتشر خواهد شد؛ همچنین در این تحقیق از کتاب‌ها، مقالات، پایگاه‌های اطلاعاتی - علمی و نظریات استادان، پژوهشگران و دانشجویان دکترای رشته‌های مختلف استفاده شده و سعی شده است حوزه‌های مطالعاتی گوناگون در رشته‌های مختلف علوم انسانی و

اسلامی و گرایش‌های ذیل آنها دیده شود؛ برای نمونه رشته علوم اجتماعی به عنوان یک رشته مستقل با گرایش‌های چهارگانه پژوهشگری اجتماعی، برنامه‌ریزی اجتماعی، تعاون و رفاه اجتماعی و گرایش مردم‌شناسی مورد نظر قرار گرفته است. برخی رشته‌ها که گرایش‌های ذیل آن اکنون به صورت مستقل مورد توجه قرار گرفته و توسعه و پیشرفت خوبی داشته است، به مثابه یک رشته و در قالب یک گفتار جداگانه بحث شده است؛ مانند برخی از گرایش‌های زیرمجموعه رشته علوم سیاسی همچون فلسفه سیاسی یا فقه سیاسی که اکنون به عنوان یک رشته مستقل در آمده و توسعه قابل توجهی در طی چهار دهه بعد از انقلاب اسلامی داشته است.

در پایان بر خود فرض می‌دانم از مدیران معزز و فضایی گران‌قدر دکتر احمد واعظی، دکتر نجف اک‌زایی، دکتر رجایی اسفندیار، دکتر محمدهادی یعقوب‌نژاد (ناظر علمی اثر)، دکتر حبیب‌الله بابایی، دکتر حمیدرضا مطهری، دکتر نعمت‌الله صفری فروشانی، دکتر حسین الهی‌نژاد، دکتر علی‌اکبر کریمی، دکتر محمد سوری، دکتر رضا عیسی‌نیا، دکتر شریف لک‌زایی، دکتر سیدسجاد ایزدهی، دکتر علی‌اکبریان، سیدمصطفی الدین‌خواهی، دکتر ابراهیم علیپور، دکتر محمدتقی اسلامی، دکتر اسماعیل آقابابایی، دکتر محمدصادق یوسفی مقدم، دکتر احمد شاکرنژاد، دکتر علی‌دارابی و سایر استادان گران‌قدر به خاطر مشاوره، ارزیابی، نظارت، همکاری و همراهی در به‌ثمر رسیدن این اثر تشکر کنم.

سیدجواد میرخلیلی